

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет суспільно-гуманітарних наук

за участю

ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

«КИЇВСЬКІ ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ-2023»

Матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції
19 травня 2023 року

Тези доповідей

м. Київ
2023

УДК 101.1(08)
Ф 56

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Факультету суспільно-гуманітарних наук
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № __ від 24.05.2023)*

Редакційна колегія:

*Александрова О.С. – доктор філософських наук, професор
Додонов Р.О. – доктор філософських наук, професор
Горбань О.В. – доктор філософських наук, професор
Колінько М.В. – доктор філософських наук, доцент
Ломачинська І.М. – доктор філософських наук, професор
Остащук І.Б. – доктор філософських наук, професор
Филипович Л.О. – доктор філософських наук, професор*

Ф 56 **Київські філософські студії-2023** : Матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 19 травня 2023 р.) : тези доповідей / за заг. ред. проф. Р.О. Додонова. – Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. – 389 с.

Збірка містить тези доповідей і виступів учасників VI Міжнародної наукової конференції «Київські філософські студії», яка відбулася в Київському університеті імені Бориса Грінченка 19 травня 2023 року. У поданих матеріалах висвітлено широке коло актуальних проблем сучасної гуманітаристики в умовах війни, зокрема таких її галузей як філософія міста, історія філософії, соціальна та політична філософія, філософія культури, етика, естетика, релігієзнавство, філософія освіти тощо.

Збірку адресовано науковцям, викладачам вищої школи, аспірантам, докторантам, студентам, усім, хто цікавиться розвитком філософської думки. Відповідальність за грамотність, науковий і літературний зміст, достовірність фактів і посилань несуть автори тез.

<i>Сніжана Дюкова.</i> ВИБІР МЕТОДУ ПОШУКУ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	131
<i>Dr. Diana Janušauskienė.</i> RUSSIA'S WAR AGAINST UKRAINE AND ITS CONSEQUENCES FOR SECURITY IN LITHUANIA AND BEYOND	135
<i>Ірина Зайцева.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖІНОЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ВІД СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ДО ВИЗНАННЯ	135
<i>Діана Компанієць.</i> «ЯКА НАЙВАЖЛИВІША МЕТА ЛЮДСТВА?»	139
<i>Богдан Кузнецов.</i> ДИСТАНЦІЙНА ПРИСУТНІСТЬ ЛЮДИНИ У ВІРТУАЛЬНІЙ РЕАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ РИЗИКИ	140
<i>Тетяна Купрій.</i> РИЗИКИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ТЕОРІЇ У. БЕКА	143
<i>Ярослав Лола.</i> ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В КОНТЕКСТІ ДЕЛІБЕРАТИВНОЇ ФІЛОСОФІЇ	148
<i>Богдан Ломачинський.</i> СВІТОГЛЯДНА РОЛЬ БІБЛІОТЕК У КОНСЦІЕНТАЛЬНИХ ВІЙНАХ СУЧАСНОСТІ	152
<i>Тарас Максим'як.</i> МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУТУРОЛОГІЧНИХ ВЧЕНЬ МІЧІО КАЙКУ ТА ЮВАЛА НОЙ ХАРАРІ	157
<i>Андрій Матвійчук.</i> ПОГЛЯД МОЛОДІ НА ПИТАННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВІЙНИ У ХХІ СТ.	160
<i>Оксана Патлайчук.</i> ЗАКОНОМІРНИЙ ХАРАКТЕР УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОГО ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ	163
<i>Андрій Радченко.</i> НА ПОРОЗІ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ	172
<i>Дар'я Россінська.</i> ЦІННІСТЬ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК ВТІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ	176
<i>Анна Семеренко.</i> МОРАЛЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ФЕНОМЕН	182
<i>Галина Тимофєєва.</i> НАРАТИВ ЯК ФОРМА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ДІЙСНОСТІ	185
<i>Наталія Чубко.</i> ОБҐРУНТУВАННЯ РОЛІ ІНШОГО У «ВНУТРІШНЬОМУ» І «ЗОВНІШНЬОМУ» СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ	189

нашої ідентичності. Однак, якщо вона буде використовуватися недбало, вона може мати негативний вплив на наше життя та розуміння світу, який насправді існує. Тому, щоб віртуальна реальність стала корисним інструментом для людства, ми повинні знати, як правильно користуватися нею і знати, коли знайти баланс між віртуальним та реальним світом.

Література

1. Андрущенко В.П. Сучасна соціальна філософія: В 2 т. К.: Генеза, 1993. Т.1. 1993. 255 с.
2. Каменська Т. Поняття «віртуального» і віртуалізація соціальної реальності. *Психологія і суспільство*. 2005. № 2. С. 19-28.
3. Нікітін Л. Віртуальна реальність як соціальне явище. *Філософська думка*. 1999. № 6. С. 43-57.
4. Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. Упоряд. та передмова В. Лях. К.: Либідь, 1996. 380 с.

Тетяна Купрій

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та релігієзнавства
Київського університету імені Бориса Грінченка*

РИЗИКИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ТЕОРІЇ У. БЕКА

Глобалізаційне ХХІ століття з його непередбачуваною політичною траєкторією показало, особливо в останній час, що не тільки руйнуються соціальні зв'язки, які раніше виконували завдання конструкції соціального порядку, де була стабільність, надійність, впевненість та захищеність, а наразі, за словами Е. Гідденса, ситуація обмежує свободу, підпорядковуючи особистість групі підвищує почуття тривожності й страху перед необхідністю майбутнього вибору. Теоретичні основи «суспільства ризику», оформлені в другій половині ХХ ст. набули обриси наукових досліджень [2, 7, 11] в сьогоденні.

Стадія формування сучасного суспільства, в якому свідомість визначає буття, в меншій мірі сприймається як джерело благ і все більше у науковому дискурсі генерується як «виклик-загроза-небезпека» через загальнолюдські

Секція 3. Аналітика соціальних процесів

цінності як життя, здоров'я, воля, добробут, справедливість, солідарність, особиста незалежність тощо. Дефініцію «суспільство ризику», яку вперше було використано та інтерпретовано німецьким соціологом Ульріхом Беком в його книзі «Суспільство ризику. На шляху до іншого модерну» [1], аналізуємо природу сучасності, ідею приходу нового етапу під назвою стадії рефлексії або індустріального перехідного суспільства. Головна відмінність періоду від попередніх епох в тому, що соціум має не тільки блага, але й ризики, які народжуються під шаленим впливом антропогенного чинника поширення, який має безконтрольний, глобальний, надсоціальний та некласовий характер [3, с. 67].

Саме за допомогою численних ризиків дослідник постмодерну бачить механізм «управління майбутнім» при наявності невизначеного небезпечного теперішнього. Не чекати від майбутнього чогось найкращого, а унеможливити щось найгірше. Таким чином, система цінностей «гібридного суспільства» заміщається системою цінностей «небезпечного суспільства». Центральним питанням такого суспільства стане ризик і засоби його попередження, мінімізації та управління. У. Бек, аналізуючи нормативну модель сучасного суспільства, робить висновок, що ціннісним суспільним ідеалом минулих епох була рівність, а нормативним ідеалом «суспільства ризику» – безпека, породжена науково-технічним прогресом, модернізацією і глобалізацією [8, с.45]. Суспільство, прагнучи уникнути ризиків, які є продуктом сучасних передових технологій, створює нові технології, викликаючи ще нову хвилю ризикованих ситуацій. Чим розвинутішою є країна в економічному плані державі, тим вищі шанси, що виробництво ризиків буде збільшуватися, що неодмінно буде приводити до соціальних проблем та конфліктів.

Техногенна небезпека, за У. Беком, впливає на чотири основні підвалини, на яких ґрунтується система обчислення ризиків. По-перше, це глобальні, непоновлювальні втрати. Тому концепція грошової компенсації тут не спрацьовує. По-друге, за самих руйнівних катастроф, які тільки можна собі уявити, неможливо створити достатньо ресурсів, необхідних для ліквідації наслідків. Тому концепція моніторингу катастроф та їх наслідків також не працює. По-третє, сучасні глобальні катастрофи не мають обмежень у просторі і часі. Вони стають «подіями», які мають початок, але не мають кінця. По-четверте, наявна система норм та вірювальних процедур не спрацьовує» [9, с.23].

На думку У. Бека, категорії екологічних, технологічних та економічних ризиків, притаманних індустріальним суспільствам, у суспільстві ризику доповнюються ризиками тероризму та ризиками моральної кризи. Згодом поняття «суспільства ризику» розширюється до рівня всесвітнього суспільства ризику, яке характеризується у термінах космополітичного суспільства, що пояснює поєднанням етики індивідуалізму з викликами глобалізації.

Тенденція розповсюдження ризиків нагадує модель, за якою прибутки концентруються у вищих прошарках суспільства, а наслідки споживає решта населення, тим самим поглиблює соціальну нерівність. Матеріальні потреби стають первинними за вибір між наявною загрозою та її віддаленими наслідками. «У суспільстві ризику відмінності між людьми в залежності від доходу, освіти, місця проживання, статі та інших подібних критеріїв не є важливими. Важливим стає індивід як масштабна одиниця відтворення соціальних відносин. Місце соціальних інститутів займають уже не соціальні класи, а місце соціальних класів – не стабільні рамки сімейних відносин» [5, с.34].

Ризики продукуються всією соціальною системою; вони є результатом колективної безвідповідальності, на відміну від рандомних подій, які також можуть впливати на ситуацію в країні. За цією логікою ризик визначається «як систематичний контакт суспільства із загрозами і небезпеками, що індукуються і виробляються процесом модернізації назагал. Характеристикою сучасного суспільства в цій ситуації виступає індивідуалізація індивіда, який вже не залежить від колективних рішень» [10, с. 50]. Відсутність аскриптивних моделей поведінки змушує індивіда створювати індивідуальну життєву стратегію і самостійно нести відповідальність за проектування та реалізацію життєвого шляху.

Суспільство ризику формується тоді, коли «ризики, що виробляються індустріальним суспільством, починають виходити з-під контролю соціальних інститутів, які забезпечують безпеку цього суспільства, і виробництво ризиків починає домінувати над виробництвом благ. Тобто У. Бек вимальовує картину суспільства, утвореного множиною індивідів, які включені у ринкові відносини й які піддані страху і невпевненості» [4, с.107]. Типологію ризиків ми будемо на базі категорії «втрат»: матеріальний (втрата майна, власності); фізичний (погіршення, втрата здоров'я); психологічний (стрес, втрата контролю над своєю життєвою ситуацією); соціальний (втрата роботи, службового положення, статусу); моральний

Секція 3. Аналітика соціальних процесів

(зміна життєвого устрою, злам життєвих планів); економічний (фінансові втрати, втрата або знецінення заощаджень) [4, с.109].

Для сучасного «суспільства ризику» властиве багатоаспектне виробництво ризиків. Щорічні всеукраїнські опитування громадської думки «Омнібус», проведені Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) щодо ризиків, страхів та небезпек для українського суспільства показують динаміку адаптації нашої нації до викликів сьогодення. Якщо грудневі 2021 року інтерв'ю фіксували біля 30% респондентів від загальної кількості опитаних, які ставлять в кут ризиків матеріальні проблеми, то опитування жовтня 2022 року абсолютно протилежно в кількості 96% презентувало міць і стійкість українців до випробовувань, очікувань і подолання матеріальних труднощів.

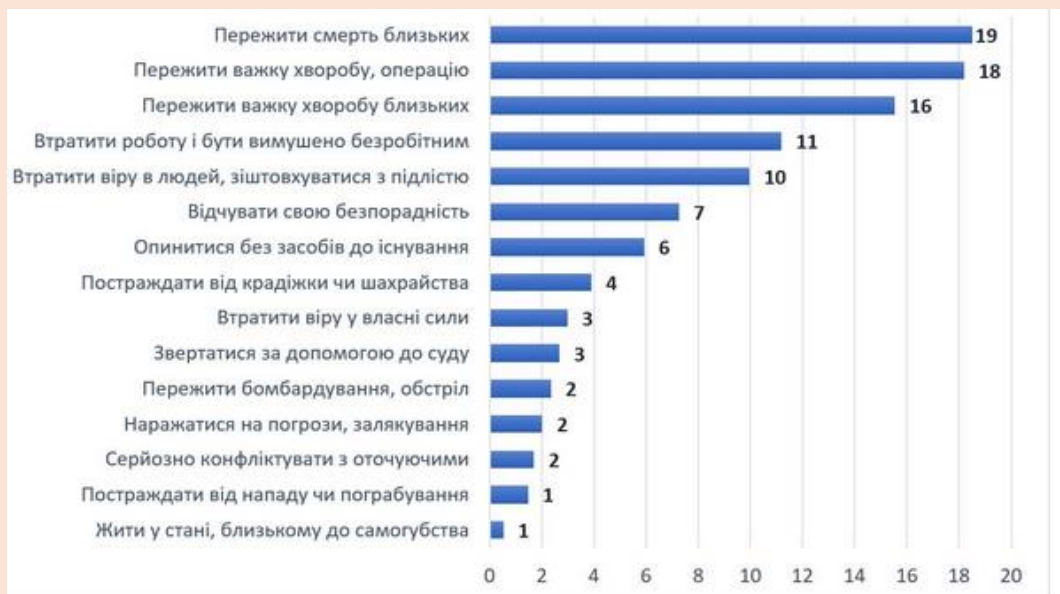

Рис. 1. Стресові ситуації, які переживали українці в 2021 році, %
(<https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1096&page=9&y=2022>)

З рис. 2 ми бачимо, що у українців сформувався позитивний образ майбутнього. При цьому важливо, що цей образ пов'язаний з успішною Україною у сім'ї європейських народів. Така мрія вважається більшістю цілком досяжною і вартою трагічних «інвестицій» сьогодення. Тому актуальна «незламність» на фронті та у цивільному житті обертається у винагороду для нащадків. Це допомагає «тримати стрій» і впевнено рухатися до мети.

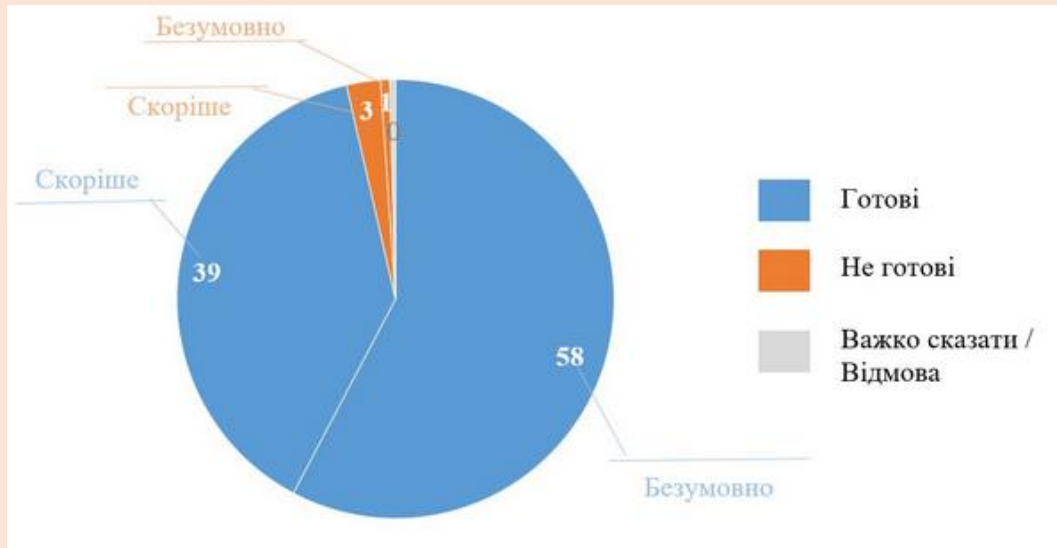

Рис. 2. Кількість особисто готових чи не готових громадян України терпіти матеріальні труднощі протягом 3-5 років, якщо в результаті Україна стане процвітаючою країною і членом Європейського Союзу в 2022 році, %
(<https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1157&page=1&y=2022>)

Напруга, що виникає внаслідок збільшення ризику як відповідальності за власну долю, чинить постійний тиск на людину, викликаючи стан гіперпіднесення, виходом з якого є зведення ситуацій ризику до мінімуму [6, с. 171]. Продукування глобальних і індивідуальних ризиків у сучасній культурі призводить до постійного накопичення страху і тривоги в соціумі і на персональному рівні індивідів, з якими вони справляються та розвиваються.

Література

1. Beck's Theory of Risk Society of Modernity: Definition and Speciality of Risk Society. URL: <http://www.yourarticlelibrary.com/sociology/becks-theory-of-risk>.
2. Merkhofer M. Decision Science and Social Risk Management: A Comparative Evaluation of cost-benefit analysis, decision analysis, and other formal decision-aiding approaches. Dordrecht: Reidel, 1987. 335 p.
3. Байдич К.В. Теорія другого модерну в системі ідей У. Бека. *Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. 2011. Випуск 5-6. С. 65-69.
4. Балан М.І. Суспільство ризику: дестабілізаційні можливості. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 2. С. 103-111.
5. Білоусов О.С. Концепція «суспільства ризику» в контексті аналізу сучасного глобального соціуму. *Політикус*. 2016. Випуск 3. С. 32-36.

Секція 3. Аналітика соціальних процесів

6. Бузовський І. Соціальна напруженість і тривожність у контексті діагностики суспільних конфліктів. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2008. №3. С. 169-176.

7. Євтухов О.В. Тенденції розвитку соціальних ризиків у сучасному суспільстві: державно-управлінський аспект. *Аспекти публічного правління*. 2018. Т. 6, № 6-7. С. 24-30.

8. Зленко Н.М. Суспільство ризику: проблеми та перспективи. *Філософія науки: традиції та інновації*. 2018. № 2 (18). С. 33-46.

9. Кононов І.Ф. Ідеї Ульріха Бека в контексті сучасних методологічних пошуків у світовій соціології. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2019. Вип. 42. С. 20-34.

10. Поляруш Б. Незавершеність проекту модерну і суспільство ризику. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2006. Вип. 9. С. 56-63.

11. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри; за ред. Л.Г. Скокової. Київ: Інститут соціології НАН України, 2021. 295 с.

Ярослав Лола

магістрант спеціальності «Філософія»

Київського університету імені Бориса Грінченка

ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В КОНТЕКСТІ ДЕЛІБЕРАТИВНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Ще з далеких часів створення держави люди почали задумуватись про ефективний держаний устрій, соціальну справедливість, як вона має реалізовуватись і що взагалі можна вважати справедливим. Навіть до тепер є різні дискусії щодо питань соціальної справедливості та державного управління.

Мета розвідки – уточнити поняття соціальної справедливості та соціальної держави. Реалізація мети передбачає означення існуючих в соціальній філософії підходів до визначення соціальної справедливості в контексті деліберативної філософії; доведення важливості соціальної справедливості та деліберативного дискурсу для державотворення; обґрунтування концепції справедливого та ефективного державного устрою.